

A költészet napját koronázó Versmaraton egész napon át tartó, közel száz költőt megmozgató, országos eseménnyé nőtte ki magát, a tavalyi induláshoz képest emelkedett a megjelent hallgatók, érdeklődők és alkotók száma is. A Thália Színház előcsarnokában, irodalmárok forgatagában Both Balázst kerestem meg, hogy alanya legyen interjúmnak. A költő indulásától kezdve máig erősen kötődik a Magyar Naplóhoz, egy évtizede tagja szerzőgárdájának. Jelenleg harmadik kötete vár megjelenésre a kiadónál; erről, indulásáról, műveiről beszélgettünk.

Az élet szolgálat

Beszélgetés Both Balázssal

– *Első köteted Árnýéktalan pillanat címen jelent meg 2005-ben, majd 2010-ben következett a Látogatód jön, hasonló terjedelemben, hasonló motívumokkal, mégis más hangvétellel. Te miben látod a változást az induló versekhez képest?*

– Úgy gondolom, érettebb formakultúrájú versek jelentek meg a *Látogatód jön* című kötetemben, változatosabb is lett ez a formavilág, összetettebb és talán átgondoltabb is. Több a szonett, a klasszikus versmértékű alkotás. A képi világ is változatosabbá, sokrétűbbé alakult ezekben a művekben. Az első versem, a *Gótika* még 2001-es, tehát négyéves alkotó periódust ölelt fel az *Árnýéktalan pillanat*, és nagyjából ugyanennyit a második könyv. Mivel a harmadik kötetem is készen van, csak kiadásra vár a Magyar Napló Kiadónál, ezért hozzátéhetem, hogy ennek két és fél éves időszak elég volt a születéshez.

– *Most is dolgozol új verseken?*

– Az utóbbi egy évben szinte alig írtam, ellenben a második kötet megjelenése – azaz 2010 nyara után ontottam a verseket, persze később mind rosta alá került. Egy hosszabb betegség folytán lényegesen több időm jutott a költészettel foglalkozni, ellentétben a jelennel, mikor a

gyakorlati élet polipcsápjai fonódnak az időmre és a gondolataimra.

– *Ha jól tudom, az életedet meghatározza polgári foglalkozásod. Hogy kapcsolható össze a munkád az irodalommal?*

– Tizenhatodik éve vagyok rendőr Sopronban. Idegileg, fizikailag nagyon fárasztó, hiszen halálos balesetekhez, rablásokhoz és sok más lelki terhet jelentő esethez kell kimennem.

Mivel a versírás is feszültség, szinte vibrál az ember idegrendszerre, ezért a munka és az írás ráerősít egymás feszültségére, ami hosszú távon veszélyes, főleg kétkisgyermekes családapaként. Nyilván teljesen más élményanyaggal rendelkezem, mint az úgynevezett értelmiségi pályákon mozgó íróársak, de ha Balassira gondolunk, vagy éppen Villonra, akkor látjuk: az emberi lélek milyen hallatlanul sokrétű, gazdag!

Vallásos emberként azt gondolom, az élet szolgálat. Ma viszont az alázat és a munka öröme egyre ritkábban tapasztalható a javakra és élvezetekre beállított „carpe diem” világban. De erről érdemesebb Jézust faggatni az Evangéliumból. Sok kérdésünkre megnyugtató választ kaphatunk.

– *Megdöbbenett, hogy te rendszerként nem vagy tiszt. Képességeid nyilván nem akadályoznak, diplomával rendelkezel, a ranglétrán való előrelépés tehát nem lehet nehéz feladat. Miért maradtál hát meg törzsászlósnak?*

– Világéletemben tiszteltem azokat, akik határozottan és emberségesen tudták irányítani ezt az egyáltalán nem könnyű munkát és a beosztottjaikat. Erre én sosem éreztem ambíciót, tehetséget magamban. Maradtam inkább a közterületi szolgálatban, amely a maga izgalmaival, változatosságával mindig új meglepetéseket tartogat. Nem mindegy például, hogy miként szólítod meg a nyomorgó hajléktalant, vagy épp a NASA-nál dolgozó űrkutatót (ilyen esetem is volt). Mindenki szeretné meglátni Isten képmását. Ez talán fennkölt hangzik, és egy agresszív elmebeteg esetében komoly próbatételt is jelenthet az intézkedés.

– *Számodra fontos a család, gyermekeid, feleséged ihlették számos versedet. Család és költészet: támaszai vagy ellentétei egymásnak?*

– A család nyújtotta érzelmi biztonság pótolhatatlan számomra. Ha a megírt versekre gondolok, a szü-

letés megélt csodáira, a napról napra nyíló értelmű-érdeklődésű gyerekektől kapott szeretetre, akkor azt kell mondanom, hogy táplálója, fűtőanyaga az életemnek a család.

– És nem zavar az, hogy egy ideje nem születnek új alkotásaid? Nem akadályozzák a hétköznapi nehézségei a művészetedet?

– A költőknek mindig is voltak hallgatási periódusaik, esetenként évekre, évtizedekre is terjedhetett egy-egy ilyen néma időszak. „A megszólalásban benne van az elhallgatás kockázata” – idézhetném Pilinszkyt.

Mivel most van előkészületben a legújabb verseskötetem, ezért nem is feltűnő, ha egy ideig nem írok. Fontos az is, hogy az alkotás ne váljon nyomasztó kötelességgé. Nekem nincs a vállamon az irodalmi jelenlét terhe, nem erőlködöm, hogy jelen legyek ebben a közegben. Nem is írok igazán sokat. Viszont olyan verseket adok nyomtatásba, amelyeket öt vagy tíz év múlva is vállalhatok. Ez nem csupán formai, stilisztikai, hanem etikai igényességet is jelent nálam.

– Tehát nálad nem egyetlen pillanatot alatt születik meg a vers, hanem folyamatosan dolgozol rajta?

– Igen, csiszolom a sorokat, rímeket, és sok helyről kérek kritikát, vagyis számomra hiteles költők véleményét, mint például Sarkady Sándorét, de másokét is. Konkrét művekről, szöveghelyekről, sorokról, rímekről beszélünk ilyenkor.

– Hová küldöd a kész verset?

– Első versem a Magyar Naplóban jelent meg, vagyis nálatok. Oláh János vett a szárnya alá, és Szentmártoni Jánosnak is sokat köszönhetek. A köteteim is a Napló könyvkiadójánál jelentek meg, a legújabb is itt készül. Nagyon sokat jelentett, mikor elindultam a

pályán, ez a bizalom és segítség táplálta az alkotó szándékot.

– Mit jelent soproni költőnek lenni? Könnyebb vagy nehezebb szűkebb pátriához kötődve alkotónak lenni?

– Az internet világában a közlésre szánt írás percekben belül megjelenik a szerkesztő képernyőjén. Ebből a szempontból mindegy, hogy Sopronban élek vagy Pesten. Ha az irodalmi rendezvényekre, a kapcsolatokra és a nyüzsgésre gondolok, akkor elgondolkodtató. Mivel sosem voltam igazán társasági ember, jobban szerettem a szobám magányában olvasni vagy dolgozni, égetően nem hiányzik a nagybetűs irodalmi élet. Végül is itt él Sarkady Sándor, Rakovszky Zsuzsa, Kerék Imre, nem légtüres tér ez a város.

– Beszéljünk még a köteteidről. Úgy éreztem, a két könyved verseiben egy úton haladsz végig, eljutsz valahonnan valahová. Milyen ez az út?

– Az első ciklus az első kötetben az *Éjfél* címet kapta, míg a második kötet végén a *Harmincig* ciklus áll. Az érzéki szerelemtől a családi élet képeiig jutottam el e két ciklus között. Az ifjúság az az időszak, amikor még alig nyomja felelősség az ember vállát. Nincs lakás- és autóhitel, nincs család, gyermek és asszony, kötöttségek kevéssé nyugózik a költőt, aggódni kevéssé és más dolgok miatt kell, mint később apaként, férjként. Innen indul a költészetem, és eljutott a gyermekeim születésének élményéig, az apaság felfogásáig. Nem egyszerre, de az időben előrehaladva lassan beérik az ember, ami persze a költészetre is hatással van.

– De nem csupán a látásmódod, hanem a képeid is sokat változtak, fejlődtek.

– Azt hiszem, költői alkatomból fakad a képi megjelenítés, az a megfogalmazásmód, ami verseimben tükröződik. Nincs mögötte szándékoltság, egyszerűen képi struktúrában bontakozik ki a költészetem. A festményverseim ennek pontos lenyomatai.

– Számos verslezárásod szinte mottója az egész műnek, mintha erkölcsi összefoglalása lenne a képekben ábrázolt miliőnek. Legalább tucatnyi példát tudnék rá; álljon itt egy, a *Vörös modell című szövegből: hét sorban ábrázolod a recski lágert, lyukas bakancs, nyolc csaholó véreb, negyven kilós apa, fegyveren babráló őrmester, fagyott körmű lábak képei sorjázna. És a zárás, a nyolcadik sor: „mennyit kell vétkezni, Uram, hogy ne járjon bűnbocsánat”. Ez is költői alkat kérdése?*

– Az ember által teremtett embertelen világot gyakran ábrázolom, Recsk, Auschwitz számomra egyetlen gonoszság megtestesülései. E témákról írt verseim, mint a *Pestises imája* vagy a recski versek más történelmi időben is hatnának. A lezárások pedig csakugyan összegzések. A képben leírtak sűrítése egyetlen igazságba viszont megint nem keresett, nem szándékoltsági technikai döntés, hanem valóban személyiségemhez kapcsolódó jegy. „Az elvontat a valóságban belül tudom megközelíteni.”

– Úgy éreztem, nem társadalmi szerepvállalásról van szó, amikor mártír verseidet írod (ez a ciklus címe is), hanem inkább megértésről, feldolgozásról. Hogyan látod saját mozgatóidat ezeknél a műveknél?

– Meg kell érteni, mi történt a történelemben, hogy embereknek, sőt embertömegeknek elvették a jogaikat, vagyonukat, végül az életüket. Mindent, ami fontos volt,

ami emberré tesz minket is. Ezzel szembe kell nézni. Megdöbbenő, ahogy minimalizálódik az alapvető létszükséglet, mint például Székely Magdánál. Elpusztul a test, még a csontvázat is kemencében égetik el, hogy füstje az égbe szálljon, mint valami ószövetségi áldozatnál. És mindezt nem barbár kannibálok tették, nem szörnyek, hanem kulturált, technikailag fejlett államok civilizált tagjai.

– *Írhat valaki hitelesen arról, amit nem élt meg? – kérdezheti a szkeptikus. Miként ábrázolható a XX. század effajta apokaliptikus eseményeit, ha magad nem éltél e korban?*

– Visszakérdezhetnék: hogy írhatott Kodolányi János zseniális regényt Jézusról, vagy éppen Mózesről? A téma nem hagyja békén az embert, meg akarja íratni magát. „A dal szüli énekesét” – ahogy Babits fogalmaz, ennél szebb és lényegre törőbb választ nem lehet adni.

– *Beszéltünk Székely Magdáról, Kodolányiról, idéztél Babitstól. Kik a példaképeid a kortárs és a klasszikus irodalomból?*

– Konkrét példaképeim nincsenek, úgy gondolom, valamiképp mindenki a saját (belső) világát várossá építi fel a költői életművében. Azt mondják, az újhidas hagyományhoz köthető a költészetem, nem vitatkozom. Igazság és „lírai aranyfedezet” legyen a versben, mindegy, hogy ki írta. Említhetnék jobban szeretett költőket, életműveket, de nem teszem, félek, közben sokat kifelejtene a felsorolásból.

– *Az Árnyéktalan pillanatban a legtöbb versed kifejezetten statikus, kevés bennük a mozgás, leírás-*

sok, rögzített géppel készített képek ezek. A Látogatód jön című kötetben pedig még nagyobb számban festményeket verselsz meg. Megfigyelő vagy? Kívülálló?

– Festményről írni: kísérlet. Mitör fel a lélek mélységeiből, milyen képi válaszok alakulnak

A költő gyermekeivel, Vandával és Ábellel (2012)

rímekké, versegésszé egy kép látán... Nem kívülállás ez, inkább belehelyezkedés az ábrázolt élethelyzetbe, hangulatba. (Így lett például Vajda Lajos *Felmutató ikonos önarckép* című művéből a két világ határán álló lélek keserű vívódása.)

Másrészt kísérlet olyanformán is, hogy ha nincs konkrét belső készítés az írásra, akkor a képzőművészeti alkotás inspiráló lehet. Sok költőnk írt festményekről, utoljára talán az általam nagyra becsült Gyurkovics Tibornak volt ilyen nagyívű vállalkozása.

– *Miként lettél keresztény költő? Mit jelent kereszténynek lenni (az irodalomban)?*

– Pilinszkyt gyakran aposztrofálták „katolikus költőként”. Ő erre így felelt: „költő vagyok és

katolikus”. Kereszténynek lenni, azaz Krisztus követőjének, teljes életet és embert kíván.

Hogy az irodalomban ez mit jelent, arra nem tudok neked felelni. A naponta megélt kegyelmek és próbatételek teszik erősebbé és tudatosabbá a hitemet, ezt tudom.

– *Számodra létezik olyan, hogy költői hivatás? Felelős ember a költő, vagy csupán l’art pour l’art alkot?*

– Nem könnyű kérdés ebben a sztárológikára felépített világban. Ha Weöres Sándorra vagy Nagy Lászlóra gondolok, akkor egyértelmű a válasz; persze mondhattam volna sok más nevet is. Azért a felelősséget mindenképp vállalni kell a leírt versért, de az egyéni felelősségvállalás szükségessége sincs túlságosan kihangsúlyozva mostanság. Ez belső igény és tartás kérdése, minden írónak a lelkiismeretére van bízva.

– *Hová tartasz? Van benned törekvés valami felé?*

– Törekvés nincs bennem; amint említettem, jelenleg a művészi ambíciók helyét a gyakorlati élet sürgető teendői foglalják el. Minden költő életében vannak kevésbé termékeny korszakok: Buda Ferencnél olvastam, hogy évente talán egy-két verset ír. Két könyvem jelent meg, a harmadik pályázat alatt áll, mindez az utóbbi hét esztendő terméséből.

Meglátjuk, mennyire nyúlik hosszúra a hallgatás ideje, de mostanában a családomnak, szüleimnek van szüksége a segítségemre, aztán ott az éjszakázás a munkahelyen, szóval: egyelőre másféle szolgálatra rendeltetem, nem az írásra...

Urbán Péter